

na tej vejici začarala.
 A čez leto dni,
 pa nas spet osreči
 Krasotica s svojim rajanjem:
 v noči kresni jo zbudi
 spet v življenje
 Kres,
 kresna pesem
 in naš kresni ples!

(Murni začno polagoma čirikati. Kresnice se porazgublajo v travi, tri Kresnice Lučke spremljajo kneza Kresa, ki odhaja. Iz daljave se čuje skovikanje sove in zbor žab; vse je mirno, tiho, mesečina se razliva nad pokrajino.)

Nenasitno človeško oko.

(Bolgarska pripovedka.)

Zivel je kmet, ki je imel sina edinca. Ko je nekoč sejal na njivi pšenico, je strahoma opazil vrabce, kako zobajo zrnje in mu delajo škodo. Zato pošlje sina vsak dan na polje, da ga čuva pred malimi tatovi. Sin je nekaj časa vestno izpolnjeval naročilo, nato pa nekega dne kar ni več hotel iti na stražo. Ko ni zalegla nobena beseda, ga je oče v jezi natepel, a sin se mu je smelo zoperstavil in mu prizadejal celo lahko rano na glavi.

Kmet je sporočil zadevo sodišču. Sodnik in car sta pozvala dečka na odgovor, a ta se je zagovarjal takole: »Sprva sem očeta ubogal in bil na njivi. Ko sem pa čul starega vrabca, da je rekel svojim mladščem, naj zobajo le nekaljivo zrnje, sem uvidel, da je moja straža nepotrebna. Toda oče me je natepel, jaz pa sem ga takrat ranil na glavi.« Oba sta se opravičilu silno čudila. Zato se oglasi car: »Ako res razumeš ptičje pomenke, potem gotovo veš, kje leži zakopan zaklad cesarja Konstantina!« Zaman se je deček zaklinjal, da mu ni o tem ničesar znanega. Car in sodnik sta bila prepričana, da noče izdati tajnosti, zato sta ga hotela k temu prisiliti z grožnjo. Deček si končno izprosi rok šestih tednov, da se izjavi, ter naroči carju: »Oderite 500 konj, 1000 krav in 300 ovac ter jih spravite v gorovje k studencu tam na križišče treh poti!« Na carjev ukaz se to takoj izvrši. Deček si vzame živila in šotor, krene sam v gorovje ter se kraj studenca na skritem mestu utabori, da bo pazil skozi šest tednov noč in dan, kaj se bo dogajalo pri zaklanih živalih.

Dnevi so polagoma minevali. K studencu so prihajale vsakovrstne živali ter se gostile ob konjskem, kravjem in ovčjem mesu. Živali so žrle meso toliko časa, da so končno ostale le še kosti. Mladenič je iz

šotora poslušal njihove pomenke, a do predzadnjega večera šestih tednov ni bil izvedel še ničesar.

Kar prilete zadnje jutro zgodaj kraljevski orli, kljujejo po kosteh in se mirno razgovarjajo. Pogovor je nanesel na vprašanje, kdo izmed njih bi utegnil biti najstarejši in se ve spominjati kakega davnega dogodka. Prvi orel reče: »Ko sem bil še mladič, je zapadel sneg do pasu in je bilo tako mrzlo, da je drevje kar pokalo.« »Jaz pa,« dostavi drugi, »se spominjam tako hude lakote, da je takrat poginilo nešteto živali in ljudi.« »A jaz,« se oglasi tretji, »se spominjam, da mi je pripovedovala še babica o cesarju Konstantinu in mi je tudi pokazala mesto, kjer leži njegov zaklad.« »Torej si ti najstarejši,« mu odgovorita prva dva orla. »Tam pod tistole skalo,« nadaljuje tretji, »je zakopanih 300 tovorov samega zlata.« Tudi ta razgovor je slišal mladenič iz svojega skrivališča, ne da bi se premaknil z mesta.

Naslednjega dne se je oglašil carjev odposlanec pri dečku. Ta ga pošlje k carju nazaj z naročilom, da potrebuje 300 mul, 600 vreč in večje število delavcev. Car je takoj ustregel prošnji. Čim so dospeli moške z mulami v gorovje k studencu, jim pokaže deček skalo, da jo odvale. In kaj zagledajo, ko so skalo odstranili? Do vrha z zlatom napolnjen vodnjak. Zajemajo in zajemajo, — z zlatom napolnijo točno 600 vreč, nalože jih na mule ter odrinejo k carju po skritih stezah, da se ne bi o najdbi porazvedelo v deželi in v tujini.

Nestrpno je deček čakal, da ga pozove car predse in mu da primerno nagrado. Ni se ga spomnil, ni se več brigal zanj, siromak je čakal zaman. Končno se ožunači ter pošlje očeta k caru, da bi dobil od njega vsaj pest zlata. Toda oče je slabo našel. Car je sploh tajil, da bi dobil kak zaklad, kajti bal se je, da bi se to preveč razvedelo in bi utegnili priti celo do ušes sosednjega carja, ki je bil še močnejši od njega in bi lahko zahteval zaklad zase. Moža je velel siloma zapoditi, a ko se je ta naslednjega dne vnovič oglašil pri njem, je ukazal služabnikom, da ga zgrabijo in obglavijo.

Ko je sin čul, da so mu umorili očeta, je stopil sam pred carja, rekoč: »Prevzvišeni car! Prihajam kot odposlanec mogočnega carja, Tvojega sosedu, ki Ti pošilja mnogo pozdravov ter zahteva od Tebe, da mi izročiš očeta živega in zdravega. Vedi obenem, da z menoj ne boš tako lahko opravil kot z mojim očetom. Ponavljam, da hočem na poziv svojega mogočnega carja očeta živega in zdravega!«

Car in njegovi ljudje so se groznje prestrašili in bili so v velikanski zadregi, ker si niso vedeli kako pomagati, kajti mož je mrtev, a sin ga terja živega. Po dolgem posvetovanju mu končno reče car: »Potrpi malo, da vidimo, kaj odreja zakon; kajti tvoj oče je mrtev in ne more več oživeti!« V zakoniku je stalo zapisano: kolikor tehta glava ubitega moža, toliko zlata se mora izplačati sinu, ki toži. Deček je bil s tem zadovoljen. Dvorjaniki so položili odsekano glavo na desno stran tehtnice, na levo pa en kg zlata. Toda tehtnica se ne

dvigne. Zato dodajo še en kilogram, glava se ne dvigne. Pridevajo tretji, četrti, deseti, stoti, že tisoči kilogram, naposled cel zaklad na tehtnico, skodelica z glavo ne gre kvišku. Vse se čudi, da se glava kljub tako ogromni protiuteži v zlatu noče premakniti z mesta. Zato pokličejo slavne učenjake in modrijane, da ugotove vzrok, a nihče ni mogel razrešiti zagonetke.

Tu se oglasi deček in pravi prisotnim: »Uganka je povsem enostavna; dovolite, da jo jaz razrešim.« Vsi ostrme in zakličejo so glasno: »Če nam to pojasniš, izključemo tebe za carja,« na kar pristane tudi car sam.

Po naročilu prineso dečku kos črnega sukna. Z njim zaveže odprte očetove oči in ukaže: »Stehtajte vnovič glavo!« Glej čudo! Že približno dva kilograma zlata zadoščata, da se glava premakne in gre kvišku. Ko ni nihče pogodil vzroka tej spremembi, pojasni deček, obrnjen k carju: Dokler oko gleda, bi lahko polagali predenj še toliko zlata, dovolj ga ne bi bilo nikdar. Tako je s teboj, prevzvišeni car. Toliko množino zlata sem ti odkril in poklonil, pa še vedno ti ga ni bilo dovolj, zakaj meni od vsega tega nisi dal niti borega cekina. Prav tako se glava mojega očeta, dokler je imela odprte oči, ni premaknila ob nobeni protiuteži z zlatom. Šele potem, ko sem ji zavezal oči, se je dvignila glava ob malenkostni protiuteži 2 kg zlata.

Te besede so carja tako v živo zadele, da je takoj prostovoljno odložil krono in prepustil prestol modremu mladeniču, ki ga je kmalu vse ljudstvo vzljubilo zaradi njegove pravičnosti in nesebičnosti.

† Francè Zbašnik:

Kmetska.

Solnčni žarki — zlata lestva
od neba do zemlje seza,
in škrjanček — živa pesem
mi po njej v obzorje pleza.

Rdeči mak med zlatim klasjem
dviga purpurni svoj kelih:
jaz bom same dobre volje,
misli vanj načil veselih...

Pa nazdravil bom škrjančku,
polju, solncu bom heroju
in šumeči kelih spraznil
v dolgem, dolgem bom napoju...